תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי חתם סופר

חידושי חתם סופר על סנהדרין

רבי משה סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על סנהדרין

רבי משה סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף כג. 4
דף פה. 6
דף פה: 8

דף כג.

בעזה"י חי' סנהדרין פ' זה בורר יום ב' כ"ו אייר מתוקה לפ"ק מקדש תשלח לעזרני באהלך עולמים להתגורר שם ידך תנחני וניב שפתי תברר הערב מדבש והטעימני חי' פ' זה בורר:

ואמר ר"ד כגון דקבלי' עליה בחד. והק' בתו' למ"ל לאתויי הא דר"ד לכאורה יש ליישב כך דאי לא דר' דימי לא הוה ק' מידי דתרוי' אצטריך דממתני' דהכא ה"א משום דא"נ חוזר בו מ"מ נשתייר עליו שבועה דאורי' שהרי ע"א מחייבו שבועה דאורי' ולא נחשדו ישראל לשבע על שקר ולא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ומבואר ג"כ במס' שבועות ל"ב א' דע"א מיקרי גורם לממון דקרוב לודאי שלא ישבע ושם ע"ב מוכח נמי דאפי' לשבע על אמת וליטול ממון אין דרך בני אדם בכך כדאמר שם מאן יימר דמשתבעת מכל הלין מילי מוכח דאין הפסד כל כך בחזרתו ממה שקבל עליו בתרי כיון שמ"מ נשאר עליו שבועה דאורי' משא"כ בנאמן עלי אבא שאם חוזר בו פוטר עצמו מכל וכל ה"א דלא מצי הדר בי' ואי אשמעי' נאמן עלי אבא ה"א התם מצי הדר בי' משום דמן התורה לא חזי' לי' דידי' למידי אבל בע"א דמתני' דמדאורי' מחייבו שבועה עכ"פ א"כ השתא נמי שקבלו לממון לא מצי הדר בי' (דוגמ' למאי דמשני הש"ס דחזי לעלמא) ולא הוה מקשה מידי מנאמן עלי אבא לכן מייתי דרב דימי דלקמן לא קבלו עליו אלא בחד ואיכא עוד סהדא בהדי' (לפי סברת התוס' הכא ולקמן דבעדי' איירי ולא בדיינים) וא"נ הדר בי' מ"מ נשתייר עליו שבועה דאורי' וגם האי עדות חזי לי' מדאורי' דע"א מחייבו שבועה ולא קבלו עליו אלא לממון לעדופי מילתא בעלמא ואפ"ה מצי הדר בי' ותרוי' למ"ל ומתורץ ק' התוס' ואולי יש לכוון זה בתי' תו' דקבל עלי' כבי תרי הוה תרתי לריעותא פי' שאינו ראויה מן התורה כלל לשבועה ולא לממון מה שאין כן משנתינו דלא הוה רק חדא לריעותא דלממון לא חזי ולשבועה מיהו חזי ואם זאת כוונתם מיושב ק' המרש"א מה שהק' מג' רועי בקר דהוה נמי חדא לריעותא והשתא ליתא דתרתי לריעותא הוה דלא חזי למידי למידייני מן התורה כלל ודוק. מיהו עוד ק' השתא דמייתי נמי דר' דימי דלמא ר"ד איירי דליכא אלא האי סהדי ואשמועי' דלא קבלי' אלא בחד לחייבו שבועה ולא ממון והשתא מדאורייתא לא חזי למידי ואי הדר בי' לא מחייב שום דבר ואמר ר"מ יחזיר ואצטריך משנתינו להיכא דמדאורי' חזי לשבועה ואי הדר בי' נשתייר עליו שבועה דבהא נמי יחזיר ולק"מ ולע"ד לכן דקדק רש"י ד"ה נאמן עלי כו' לומר דבדיינים איירי דומי' דג' רועי בקר דהשתא מדאוריית' אפי' בדיין א' סגי כדלעיל ג' א' ר"א ברי' דר"א אמר כו' וקי"ל הלכתא כוותי' אלא כיון דיתבי מעיקרא אדעתי' דתלתא

שהרי קבל עליו אביו בשלישי אי חזר בו נפסל כל הדין כדלעיל ה' ב' גופא אמר שמואל ע"ש וא"כ ק' שפיר דממתני' נמי שמעי' הך דמדאורייתא חזי לי' לשבועה דאורי' וה"נ הך ב"ד מדאורי' חזו לי' אפי' לממון נהי דמ"מ אשמועי' חידוש במתני' דלקמן דכיון דהדר בו מהדי' ה"א ממילא נתבטל כל הדין משא"כ הכא דנשאר עליו שבועה דאורייתא וא"כ מתני' דלקמן איצטריך מ"מ מתני' דהכא לא איצטריך וא"ש מיהו לפ"ז הו"מ לשנויי ממתני' דהכא ה"א בהא קאמר ר"מ יחזיר משום שנשאר עליו שבועה דאורייתא ובמתני' דלקמן ה"א בהא קאמרי רבנן דהא השתא נמי משני חזו לעלמא הוה רק צריכתא לחד גיסא וי"ל משום דאי אתא מתני' דלקמן משום ר"מ דאפי' כשמבטל כל הדין מצי הדר לאשמועי' ג' רועי בקר נאמן עלי אבא למ"ל לכן משני היכא דחזו לעלמא דזה לא נשמע מג' רועי בקר ומתורץ ק' המרש"א מה שהק' בכאן בגמ' דג' רועי בקר למ"ל ודוק:

הא מדקתני רישא דיינו. יל"ד דהלא ר"מ ס"ל דב' הבע"ד בוררין להם עוד א' ודעתם נמי בעי' ומבואר להדיא בירושלמי דרבנן הק' לר"מ דאין לדבר סוף דהשלישי שיתרצה עליו התובע לא יתרצה הנתבע וכן בהיפך וא"כ הו"מ למיתני ברישא דייניו פי' שפוסל אותו דיין שבורר מתחלה וגם אותו השלישי שיתרצה עליו ואולי לזה נתכוון ר"ל שנשתבש גי' המתני' שהול"ל בריש' דייניו ובסיפ' עדיו ונתחלף ותני ברישא דיינו וסיפא עדיו וא"כ מה מקשה הש"ס המדקתני רישא דיינו כו' וי"ל דע"כ זהו ליתא דהא קי"ל מן התורה בדיין א' סגי דכתי' בצדק תשפוט עמתך כמש"ל בסמוך והא דבעי' ג' גזרה משום יושבי קרנות ובג' לא סגי דאיכא חד דגמיר עי' כ"ז לעיל וא"כ מכיון שפוסל לו דיין א' עד שימצא לו מומחה לרבים שאומר במומחה אני רוצה תו לא מצי פוסל השלישי כיון דאיכא מומחה א' סגי והא"ש מה שיל"ד שלא הקשה מיד ממתני' דקתני עדיו ועדים כמומחים דמי' טרם שהבי' תניא כותי' דר"מ והשתא ניחא דהוה ידע דר"ל מוקי לי' בעד א' אלא דהוה קשה לי' מדקתני רישא דיינו וסיפא עדיו ואהך ק' סמיך ולכן לא הומ"ל מיד דאיכא למימר כמ"ש שנתחלק הגי' במתני' והול"ל דייניו ועדו כנ"ל אבל השתא דאמר ר"מ דאיני יכול לפסול אלא עד שימצא מומחה לב"ד א"כ ע"כ לא מצי למיתני דייניו ודיינו דוקא ק' שפיר ממתני' והא"ש דפרש"י בד"ה אמר ר"א סיפא כו' ודיינין בערכאות שבסורי' כו' וק' לאיזה צורך כ' זה דלמא רישא נמי בבא לפוסלן כו' ובמומחין איירי' וכן צריכין למימר ע"כ לרבין לקמן דמוקי גם רישא בכה"ג והא"ש דא"כ הי' קשה לתני דייניו כיון דפוסלן בפגם משפחה מצי למפסל אפי' כל הדיינין א"נ לא הוה מצי מוקי רישא בבא הוא ועדיו לפוסלן דלכאורה ק' מאוד לומר דר"מ סבר הני אמשפחה קמסהדי וכי לא ידע דעי"ז מפסל איהו ממילא ומי גרע מגורם בעלמא דה"ל נוגע בעדות

וגם ליישב מ"ט לא קאמר הש"ס אלא דהא השתא חזר בו מאוקמתא דר"ל דמוקי לי' בע"א עכנ"ל דאיירי שקבל על חד וכדר"ל ואיהו הביא ב' ואותו השני בא הוא ואחר עמו לפוסלו דהשתא לא מחזי כנוגע בעדותו שהרי מ"מ נשאר עליו השני שקבל עליו כתרי אלא דאכתי לא מיבעי לר"מ דמצי הדר בי' ממה שקבל עליו א"נ למימר שהערים לפסול השני ואח"כ יחזור מן הראשון אלא אפי' לרבנן דלא מצי הדר בי' מ"מ הכא מודו לא מיבעי לפמ"ש לעיל דמתני' דלקמן לא מוכח דס"ל לא יחזור אלא בשלא נשתייר עליו שום דבר לא ממון ולא שבועה משא"כ הכא א"נ הדר בי' מהך קבלה מ"מ נשאר עליו שבועה דאורי' אפשר דמודו דמצי הדר בי' וכיון דמצי הדר בי' ה"ל נוגע בעדות במה שפוסל הא' ואפי' בלא הא דלעיל איכא למימר דס"ל כמ"ד בספ"ק דמכות עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וא"כ נפסל ממילא גם השני והשתא ר"מ ס"ל כיון דהשתא מיהת לא חזר בו ע"כ וגם אינו מעיד כ"א אמשפחתו וגברא ממילא מיפסל ה"ל גורם דגורם ורבנן פליגי ולכן לא קאמר אלא דהשתא כל דברי ר"ל קיימים וא"ש דלא מצי מוקי הכא רישא דמתני' בבא הוא ואחר לפוסלן דבדיינים פשיטא דה"ל נוגע בעדות דליכא למימר דאיירי בקבל עליו דיינים הנשארים דא"כ מ"ט דרבנ' לא מיבעי למ"ש לעיל מטעם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דלא שייך גבי דיינים ואפי' לאידך טעמא נמי הכא אינו יכול לחזור לרבנן דהא לא נשתייר עליו מידי כמו באבא ואביך וג' רועי בקר דס"ל לרבנן לא יחזיר ע"כ מוקי לי' בערכאות ובזה מיושב מה שפסק בש"ע ח"מ סי"ג דאין הוא וע"א מצטרפין לפסול דיין א' והק' בתומים דמדמוקי לסיפא דמתני' בבא הוא ואחר לפוסלן ולא רישא ש"מ דברישא נאמן משום דלא הוה נוגע בעדות דדייני טובא איכא בעלמא ופליגי ארבין דלקמן ע"ש ולפי הנ"ל לא עבדי' פלוגתא דודאי בדלא קבל עליו השאר לא מצי לפוסלן ומתני' לא מצי לאוקים בדלא קבל עליו א"כ מ"ט דר"מ ובדקבל נמי לא דמ"ט דרבנן ופסק הש"ע איירי בדלא קבל ודוק:

דף פה.

היוצא להרג. הרמב"ם פ"ה מה' ממרים וטוש"ע י"ד סי' רמ"א ס"ד פסקו היה אביו ואמו רשעים גמורים אפי' נגמר דינם להריגה ויוצאין להרג אסור לו להכותם ולקללם ואם הכה או קללם פטור ואם עשו תשובה ה"ז חייב ונהרג עליהם אעפ"י שיוצאין ליהרג עכ"ל והשמיטו במסרבין בו לצאת ואינו יוצא וצ"ע ד ובא בנו והכהו וקללו חייב ואחר שהכהו וקללו פטור פי' אעפ"י שחייב נמי משום לא יוסיף להכותו מ"מ הכא פטור ומקשה מאי שנא ומשני ר"ח במסרבין בו לצאת ואינו יוצא אחר פטור שנעשה שליח ב"ד עליו ובנו

חייב דס"ל אין בנו נעשה שליח ב"ד לאביו וכיון דקי"ל בש"ע ס"ה שם דאין הבן נעשה שליח ב"ד על האב איך השמיט הא דמסרבין בו לצאת ויש לומר דהנה אמרינן התם לעיל מיניה בברייתא דנפ"ל אזהרה למכה אביו (דאין עונשין אלא מזהירין) מק"ו מה מי שמצוה להכותו (היינו אחר במצות ב"ד) מצוה שלא להכותו (פי' בלא חטא דכתיב לא יוסיף) מי שאינו מצוה להכותו (פי' בנו שאין מצוה בשום פעם דאינו נעשה שליח ב"ד עליו) אינו דין שמצוה שלא להכותו והוה אזהרה למכה אביו והק' בתו' חדא דנימא דיו כאחר וא"כ במסרבין בו לצאת אין כאן אזהרה ולמה אמרינן בבריתא דנהרג עליו עוד הקשה שם בתוספות הא אין מזהירין מה"ד ותי' היינו לענין מלקות אבל למיתה מזהירין מה"ד ע"ש והנה ק' ב' של תו' יש לישב כך לפמ"ש הרמב"ם דהיכא דאיכא בלא"ה אזהרת עשה מזהירין מה"ד וה"נ איכא עשה כבד את אביך ואת אמך אך אם נבוא לתרץ ק' תו' הראשונה הנ"ל יהי' ק' תו' הלז במ"ע ולא יוצדק תירוצינו וגם תירץ תו' לא יספיק דק' ראשונה יש ליישבה כך דק' לכאורה מי הכריח לבריתא למילף ק"ו כהאי גוונא שמצוה להכותו ובנו אינו מצוה להכותו וזהו אינו פשוט כל כך שהרי ר"ש ס"ל באמת אינו נעשה שליח ב"ד טפי עדיף ה"ל למיעבד ק"ו ומה מי שאינו מצווה לכבד מצוה שלא להכותו בנו שמצווה לכבדו אינו דין שמצווה שלא להכותו וי"ל דבעי למיעבד ק"ו אף כשהאב אינו עושה מעשה עמך וס"ל מקשינן הכאה לקללה וה"ה שאינו מצווה לכבד וצריך למיעבד ק"ו כהאי גוונא שעכ"פ אינו מצוה להכותו בשום פעם דס"ל לבריתא שאינו נעשה שליח ב"ד והשתא מתורץ ק' תו' דנימא דיו כאחר שאינו חייב במסרבין בו לצאת ז"א דהא כל עיקרו של ק"ו הוא להכי דאל"ה הוה מצינן למילף מק"ו דכבוד כנ"ל וא"א דיו ה"ל מיפרך ק"ו והיכי דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו וא"ש אך לפ"ז ק' קו' תו' השני' דאין מזהירין מן הדין וא"ל כיון דכתיב עשה דכבד ז"א דהרי לא נאמרה באינו עושה מעשה עמך גם תי' תוספות אינו מספיק דאף אי נניח דאעונש מיתה מזהירין מ"מ אין עונשין מה"ד כלל והכא גם העונש מן הדין הוא דאי לאו ק"ו הוה מקשינן הכאה לקללה וצ"ל דבריתא ס"ל כמ"ד במכות פ' אלו הן הלוקין עונשין מה"ד וא"ש והשתא אנן דקי"ל אין עונשין מה"ד לא קי"ל לחייבו במסרבין ודוק. ובזה מיושב מה שקשה לכאורה בהגמ' דהנה תחלת האיבעי נ"ל שהיתה דוקא בשהאב עשה תשובה וניחא לי' להלקותו להפטר מעונש שמים ואפשר דדומה לרפואת הגוף דאמרי' לעיל מיניה שמותר להקיז לו דם משום שנאמר ואהבת לרעך כמוך והאי ניחא לי' וה"ה הכא ואפשר שזהו מדוקדק בלשון הש"ס בן מהו שיעשה שליח לאביו ולא קאמר שליח ב"ד ולפי הנ"ל א"ש שליח לאביו שהאב עשאו ג"כ שליח להלקותו ורוצה הוא בכך וא"כ מאי מקשה

הש"ס ממסרבין בו לצאת שא"ה שאין האב רוצה בכך והא"ש דהבריתא עכס"ל דאינו חייב לכבדו באינו עושה מעשה עמך דאל"ה קשה ק' תו' הנ"ל נימא דיו וכיון שכן ע"כ אין לחלק בין שאינו רוצה בכך או רוצה בכך וא"ש ודוק:

דף פה:

במתניתין מוכח דס"ל מקשינן הכאה לקללה מדלא קאמר חומר בהכאה ע"ש ור"י במכות ט' א' ס"ל לא מקשין הכאה לקללה ור"י ס"ל הלכה כסתם משנה וצ"ל אמוראי נינהי אליבא דר"י ונלע"ד דהא תליא בב' לישני דש"ס חולין קי"ח ב' אי ס"ל לר"י מקרא נדרש לפני פניו או לא ע"ש ורש"י פי' בסנהדרין פ"ה א' ד"ה מקשינן כו' שמקרא א' מפסיק בנתיים כו' ע"ש ועפרש"י בחומש פ' משפטים ודוק:

כתב מהרי"ק ש' פ"ח הובא בשעי"ד סי' קע"ח ובש"ך שם סק"ד דאע"פ דאסור ללכת במלבושי עכו"ם כלל אבל דבר שנהגו לתועלת כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן מותר ללבשו והביא ראיה מפרש"י בחולין ק"ו א' אמרי' מים ראשונים האכילו בשר חזיר ואידך מ"ד ס"ל האכילו בשר נבלה ופרש"י שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ונבלה לעכו"ם ובא יהודי א' לאכול ולא נטל ידיו והאכילו חזיר אלמא שאין הישראל צריך להיות מובדל במלבושיו עכ"פ והק' הש"ך בשם אביו הגאון ז"ל דהרי במ"ר פ' בלק אי' האי עובדא שהיתה בשעת הגזרה ולא היו מודיעים שהם יהודים מפני האימה ע"ש ובשעת הגזרה מותר לשנות בגדיו ע"ש בש"ך ונלע"ד לתרץ ג"כ מ"ט מציין מהרי"ק אפרש"י ולא אסתמא דתלמודא או המדרש וי"ל דלכאורה יש להבין במאי פליגי הני אמוראי אי הוה עובדא בחזיר או בנבלה ולכאורה יש לומר בהא פליגי דהמרש"א הק' איך יהיב לפניו נבלה להך מ"ד הא קי"ל פ' גיד הנשה דאסור לגונב דעת הנכרי לתת לו נבלה והוא יסבור שהוא שחוטה ותי' דוקא כשאומר לו שהוא שחוטה אבל בסתמא שרי וע"ש בסוגי' דמכריזין דפליגו בזה ע"ש צ"ד ב' תוד"ה אינהי כו' וא"כ מ"ד חזיר היה ס"ל דאסור לגנוב אפי' בסתם וע"כ חזיר היה דלא הוה גניבת דעת בדבר הנראה ונרגש לגוי וכן משמע במרש"א שהקשה דוקא למ"ד נבלה הוה ואידך מ"ד ס"ל דאף נבלה שרי בסתם כתי' מרש"א ז"ל וא"ש וא"כ מוכח ע"כ דלש"ס דילן לא הוה עובדא בשעת הגזירה דאל"ה מאי גניבת דעת שייך הכא שיסבור הגוי אחר שתיקן הישראל לאכול בעצמו הטיב עמו ונתנו לו הלא הגוי סובר שגם הוא גוי שהרי היתה שעת הגזרה אע"כ דלא היה שעת הגזירה ומתורץ לכאורה ק' הש"ך. אך זה אינו מוכרח דלעולם אימא לך שעת הגזרה הוה כדאיתא להדיא במד"ר ובמלתא

אחריתי פליגי לפמ"ש המרש"א איך מכר החנוני חזיר הלא אסור לעשות סחורה בדברים האסורים בשלמא נבלה איכא למימר נזדמנו לו מבהמותיו נבלות וטריפות אבל חזיר איך יזדמנו לו תמיד להיות חנוני ע"ז וכתב שמפני זה פירש"י באמת שהיה מוכר נבלות לנכרים אך ביום זה אירע שהיה לו חזיר אפשר בחובו גבה ומכרו לזה שאכל בלא נטילה אך במד"ר שם איתא להדיא שהיה מוכר חזיר להאכסנאים גוים וצ"ל דמשכח"ל שהיה לו פועלים גוים והאכילם חזיר ומה שהותירו מכר לאכסנאים וכן הסכמת הש"ך סי' קי"ז סק"ג דלא כרמ"א דאוסר שם והשתא מצינן למימר דבהא פליגי למ"ד חזיר הוה ס"ל מותר להאכיל פועליו נכרים חזיר כנ"ל ואידך ס"ל כהרמ"א שם ולא מוכח כלל אך מדפירש"י למ"ד חזיר האכילו שהיה מוכר נבלה לעכו"ם וכפי' המרש"א הנ"ל מוכח דאף להך מ"ד ס"ל לרש"י דאסור להאכיל פועליו נכרים חזיר א"כ ע"כ פליגי בהנ"ל באסור לגנוב דעת ומוכח דלא הוה שעת הגזרה וא"ש ודוק היטב: